

KS. WOJCIECH GÓRALSKI

DEKRET GENERALNY KONFERENCJI EPISKOPATU ITALII
W PRZEDMIOCIE MAŁŻEŃSTWA KANONICZNEGO
Z 5 XI 1990 R.

(PRÓBA PREZENTACJI)

Nowe prawo małżeńskie zawarte w kpk z 1983 r., regulując całokształt spraw związanych z małżeństwem kanonicznym wiele kwestii pozostawia do unormowania poszczególnym Konferencjom Biskupów, stosownie do kan. 455 § 1 kpk. Takie stanowisko prawodawcy kościelnego, dotyczące zresztą wielu innych dziedzin prawa, stanowi wyraz szerokiego zastosowania zasady pomocniczości, inaczej decentralizacji władzy. Pozostaje jednocześnie przejawem formalnego uznania Konferencji Biskupów jako podmiotu władzy ustawodawczej, w granicach określonych w kan. 455 §§ 1-4 kpk¹.

Korzystając z uprawnień stanowienia prawa partykularnego w regionie kościelnym, Konferencja Episkopatu Italii (odtąd: KEI) ogłosiła w dniu 5 XI 1990 r. *Dekret generalny w przedmiocie małżeństwa kanonicznego (Decreto generale sul matrimonio canonico)*². Dokument ten zawiera obszerne normy prawne które regulują – stosownie do kanonów: 1067, 1121 § 1, 1126 i 1127 § 2 kpk – wiele kwestii z zakresu kanonicznego prawa małżeńskiego z uwzględnieniem uzupełniających postanowień konkordatowych (konkordatu Stolicy Apostolskiej z Italią) z 18 II 1984 r. odnoszących się do tzw. małżeństwa konkordatowego³.

¹ Szerzej na ten temat zob. W. G ó r a l s k i. *Władza ustawodawcza Konferencji Episkopatu według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* „Prawo Kanoniczne” 32:1989 nr 1-2 s. 45-57.

² *Il matrimonio canonico. Conferenza episcopale italiana. Decreto generale.* Bologna 1990 (dalej: *Decreto*).

³ Na temat małżeństwa „konkordatowego” w Italii szerzej zob. W. G ó r a l s k i. *Małżeństwo „konkordatowe” we Włoszech po 18 II 1984 r.* „Chrześcijanin w świecie” 20:1988 nr 12 s. 82-91.

I. TRYB UCHWALENIA, STRUKTURA I CHARAKTER DOKUMENTU

Tekst *Dekretu* został przygotowany przez Komisję Prawną KEI przy udziale zespołu ekspertów, a następnie zatwierdzony przez XXXI zebranie plenarne tejże Konferencji, obradującej w dniach 15-19 V 1989 r. W dniu 18 IX tego samego roku dokument został przesłany do rozpoznania, stosownie do kan. 455 § 2 kpk, przez Stolicę Apostolską. Pismem z dnia 2 III 1990 r. Sekretariat Stanu przekazał KEI odnośne uwagi, wniesione przez tenże Sekretariat Stanu, Konferencję Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Świętych oraz Sygnaturę Apostolską. 21 III 1990 r. przewodniczący KEI przesłał do Sekretariatu Stanu poprawiony tekst *Dekretu*, po czym wymieniony Sekretariat przekazał KEI sugestie dotyczące wersji definitywnej dokumentu, pochodzące od Papieskiej Rady do Interpretacji Tekstów Ustawodawczych. Wypracowany tekst definitywny *Dekretu* zaaprobowano XXXII zebranie plenarne KEI, obradującej w dniach 14-18 V 1990 r., po czym pismem z 19 VI tego samego roku tekst ten został przesłany do rozpoznania Stolicy Apostolskiej. O jego rozpoznaniu przez Stolicę Apostolską powiadomił przewodniczącego KEI Sekretarz Stanu 26 IX 1990 r. informując jednocześnie, że papież Jan Paweł II wyraził zgodę na promulgację *Dekretu*. Wyjaśnił zarazem, że z chwilą wejścia w życie tego dokumentu należy uważać za zniesione – *quatenus opus sit* – Instrukcje Św. Kongregacji Sakramentów Świętych z 1 VII 1929 r. i 1 VIII 1930 r. (w sprawach małżeństwa), jak również wszystkie inne normy wydane przez Stolicę Apostolską, które byłyby przeciwne postanowieniom *Dekretu*. Dokument ten został promulgowany 5 XI 1990 r. a w życie wszedł 17 II 1991 r.⁴

Strukturę *Dekretu* określa wstęp (zawierający zwięzłą historię dokumentu) oraz następujące rozdziały: 1. Obowiązek zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi; 2. Przygotowanie do małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi oraz akty wstępne do jego zawarcia; 3. Skutki cywilne małżeństwa kanonicznego; 4. Zawarcie małżeństwa kanonicznego i dokonanie wpisu dla osiągnięcia skutków cywilnych; 5. Przypadki szczególne; 6. Separacja małżeńska; 7. Sprawy o nieważność małżeństwa; 8. Dyspensa od małżeństwa zawartego a niedopełnionego. Całość *Dekretu* ujęta jest w 66 punktach.

Na charakter dokumentu wskazuje jego tytuł i treść: jest to dekret ogólny w rozumieniu kan. 29 kpk, co oznacza że stanowi ustawę we właściwym znaczeniu. Charakter prawny *Dekretu* KEI nie pozbawia go jednak wymiaru duszpasterskiego⁵.

⁴ *Decreto* s. 1-3 (teksty „Recognitio” della Santa Sede oraz Decreto di promulgazione).

⁵ Słusznie podkreśla to E. Zanetti (*Decreto generale della C. E. I. sul matrimonio canonico*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale” 4:1991 nr 1 s. 98-100).

Pod tekstem enuncjacji figurują podpisy: kard. Hugona Poletti, przewodniczącego KEI i wikariusza miasta oraz bpa Kamila Ruini, sekretarza generalnego KEI.

II. POSTANOWIENIA DOKUMENTU

Obszerny *Dekret* KEI reguluje cały szereg dziedzin prawa małżeńskiego czyniąc częste odniesienia do norm *kpk*, niekiedy zaś także do wspomnianego już prawa konkordatowego.

1. Przygotowanie do małżeństwa i badanie kanoniczne

W bardzo krótkim rozdziale pierwszym biskupi zobowiązują katolików do zawierania małżeństw (w Italii) wyłącznie w formie kanonicznej, stosownie do *kan. 1108 § 1 kpk*, tak jednak, by każdy związek kanoniczny wywoływał skutki cywilne, przewidziane w konkordacie. Jedyne ordynariusz miejsca może dyspensować – dla poważnych racji duszpasterskich – od obowiązku zadbania o skutki cywilne małżeństwa kanonicznego. W takim wypadku strony obowiązane są do zawarcia związku cywilnego bądź przed celebracją małżeństwa kanonicznego, bądź też po niej. Udzielając dyspensy ordynariusz miejsca winien jednocześnie zaapelować do zainteresowanych, by przed ślubem kościelnym nie podejmowali współżycia małżeńskiego⁶.

W rozdziale drugim mówi się szeroko, (nn. 2-18) o przygotowaniu do małżeństwa oraz o aktach wstępnych do jego zawarcia. Zwraca się tutaj uwagę na znaczenie odpowiedniego przysposobienia młodzieży do życia w małżeństwie i rodzinie. Winno ono obejmować trzy fazy: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie. Najwięcej miejsca poświęca się przygotowaniu bezpośredniemu, które winno trwać co najmniej trzy miesiące. Istotną rolę biskupi przypisują tu rozmowom duszpasterskim proboszcza lub innego kapłana z nupturientami oraz przedślubnemu badaniu kanonicznemu, związanemu z podjęciem przez duszpasterza aktów wstępnych. Obejmują one m.in. przyjęcie od stron niezbędnych dokumentów. Dużą troskę dokument okazuje w stosunku do nupturientów, którzy nie przyjęli jeszcze innych sakramentów św., (poza chrztem) i nie otrzymali żadnej formacji chrześcijańskiej. Interesująca jest dyspozycja, w myśl której osoby pozostające dotąd w związku niekanonicznym (konkubinacie lub małżeń-

⁶ *Decreto* s. 6 (n. 1).

stwie cywilnym), jeśli nie przyjęły uprzednio sakramentu bierzmowania, winny go przyjąć dopiero po zawarciu małżeństwa sakramentalnego⁷.

Zapewne duża ostrożność KEI spowodowała, iż dokument wymaga przeprowadzenia dodatkowego dochodzenia odnośnie do stanu wolnego nupturienta, który po ukończeniu 16 lat przebywał ponad rok w innej diecezji niż ta, w której posiada stałe lub tymczasowe zamieszkanie albo miesięczny pobyt. W takim wypadku należy żądać zeznania dwóch odpowiednich świadków, a w ich braku – zaprzysiężonego zeznania samych zainteresowanych⁸.

Odnosnie do kanonicznego dochodzenia przedślubnego *Dekret* poleca duszpasterzom zwracać baczną uwagę na właściwe rozpoznanie wolności nupturientów oraz ich intencji w stosunku do wymogów konsensu małżeńskiego. Badanie to w winno być przeprowadzane dla każdej strony oddzielnie, a odpowiedzi zainteresowanych – zaprzysiężone. Wiadomości uzyskane przez kapłana podczas dochodzenia przedślubnego objęte są tajemnicą urzędową⁹.

Gdy chodzi o zapowiedzi przedślubne – w formie pisemnej lub ustnej, to należy je głosić w parafiach stałego lub tymczasowego zamieszkania stron albo ich miesięcznego pobytu. Jeśli jednak aktualny pobyt nupturienta w parafii nie trwa przynajmniej od roku, zapowiedzi winny być wygłoszone także w parafii jego poprzedniego miejsca zamieszkania. Kompetentny proboszcz ma ponadto obowiązek skierowania prośby o wygłoszenie zapowiedzi do urzędu stanu cywilnego miejsca zamieszkania stron wraz z ich prośbą (w wypadku małżeństwa „konkordatowego”). W przypadku niezgodności zamieszkania cywilnego i zamieszkania kanonicznego stron, proboszcz zamieszkania kanonicznego prosi o współpracę proboszcza zamieszkania cywilnego przesyłając mu odpowiedni dokument. Po upływie trzech dni od publikacji zamiaru zawarcia małżeństwa dokonanej przez urząd stanu cywilnego, jego kompetentny urzędnik wystawia – jeśli nie stwierdzono przeszkód – odpowiednie zaświadczenie (*nulla osta*). W wypadku umotywowanej odmowy przez urzędnika stanu cywilnego wystawienia takiego dokumentu oraz deklaracji kompetentnej władzy sądowiczej o niedopuszczalności sprzeciwu przeciwko wspomnianej odmowie, przed pobłogosławieniem małżeństwa proboszcz ma obowiązek przedstawienia sprawy ordynariuszowi miejsca¹⁰.

⁷ „Parimenti siano animati da grande prudenza pastorale nel curare la preparazione dei nubendi non cresimati che già vivono in situazione coniugale irregolare (conviventi o sposati civilmente). In questo caso, di norma, l'amministrazione della confermazione non preceda la celebrazione del matrimonio”. Tamże s. 8 (n. 8).

⁸ Tamże (n. 9).

⁹ Tamże s. 8-9 (n. 10).

¹⁰ Tamże s. 10-11 (nn. 13-18); Zob. Z a n e t t i, jw. s. 102.

2. Skutki cywilne małżeństwa kanonicznego

W myśl art. 8 konkordatu Stolicy Apostolskiej z Italią z 18 II 1984 r. oraz art. 4 protokołu uzupełniającego, małżeństwo kanoniczne osiąga także skutki cywilne, pod warunkiem dokonania wpisu o zawarciu tego związku w aktach urzędu stanu cywilnego. Poza tym osiągnięcie skutków cywilnych (związku kanonicznego) uwarunkowane jest spełnieniem następujących wymogów: 1. oboje kontrahenci ukończyli 18 lat, chyba że otrzymali zezwolenie według prawa cywilnego; 2. żaden z kontrahentów nie został ubezwłasnowolniony z powodu choroby umysłowej; 3. kontrahenci pomiędzy sobą lub także jeden z nich nie są już związani ważnym małżeństwem o skutkach cywilnych; 4. pomiędzy kontrahentami nie istnieje jedna z przeszkód przewidzianych przez prawo cywilne, chyba że możliwe jest uzyskanie zezwolenia na małżeństwo¹¹. Co się tyczy tego ostatniego warunku to ustaje on w przypadkach, w których – stosownie do art. 68 § 3, 117 § 2 i 119 § 2 kodeksu cywilnego – nie jest możliwe orzeczenie nieważności małżeństwa lub jego unieważnienie¹².

Powołując się na kan. 1071 § 1 n. 2 *kpk Dekret* stanowi, iż „we wszystkich przypadkach, w których małżeństwo kanoniczne nie może być bezpośrednio zapisane w aktach stanu cywilnego, proboszcz nie powinien przystępować do błogosławienia takiego związku bez uzyskania zgody ordynariusza miejsca”¹³. Dyspozycja ta zabrania więc jednoznacznie zawierania – bez zgody ordynariusza miejsca – małżeństwa kanonicznego, które nie może być uznane przez prawo cywilne.

3. Celebracja małżeństwa kanonicznego i jego zapis dla osiągnięcia skutków cywilnych

W czternastu artykułach (22-35) prawodawca zajmuje się kwestią wpisu małżeństwa kanonicznego do akt urzędu stanu cywilnego w celu wywołania skutków cywilnych tego związku. W duchu dyspozycji *kpk Dekret* reguluje więc sprawę formy liturgicznej małżeństwa, miejsca (parafii) zawarcia małżeństwa, wystawiania tzw. licencji oraz miejsca (świątyni) liturgii sakramentu małżeństwa¹⁴.

¹¹ Tamże s. 11 (nn. 19-20).

¹² Tamże s. 11-12 (n. 20).

¹³ „A norma del can. 1071, par 1, n. 2, in tutti casi in cui il matrimonio canonico non può essere immediatamente trascritto nei registri dello stato civile il parroco non proceda alla celebrazione senza l'autorizzazione dell'ordinario del luogo”. Tamże s. 12 (n. 21).

¹⁴ Tamże s. 13 (nn. 22-24).

Na uwagę zasługuje przepis, w myśl którego świadek urzędowy małżeństwa kanonicznego obowiązany jest – po jego celebracji, a przynajmniej przed zakończeniem obrzędów liturgicznych – wyjaśnić małżonkom skutki cywilne małżeństwa odczytując artykuły: 143, 144 i 147 kodeksu cywilnego¹⁵.

Po zawarciu małżeństwa proboszcz parafii, w której to nastąpiło, winien sporządzić akt małżeństwa w podwójnym oryginale. Jeden z oryginałów, wraz z prośbą o wpisanie go do akt urzędu stanu cywilnego, winien być przesłany do urzędu stanu cywilnego gminy, do której należy miejsce zawarcia związku małżeńskiego¹⁶.

Gdy akt małżeństwa wraz z prośbą o wpisanie do akt urzędu stanu cywilnego znajdzie się w tymże urzędzie, jego kompetentny urzędnik winien dokonać wspomnianego wpisu i w ciągu 48 godzin powiadomić o tym proboszcza. Powiadomienie to proboszcz włącza do akt parafialnych po dokonanej uprzednio adnotacji w akcie małżeństwa¹⁷.

Dokument przewiduje, iż w wypadku, w którym zdaje się zachodzić nieważność umowy małżeńskiej (z powodu przeszkód, wad zgody małżeńskiej, braku formy kanonicznej), przed notyfikacją i przesłaniem aktu do osiągnięcia skutków cywilnych należy przystąpić do uważnienia małżeństwa, stosownie do kanonów 1156- 1160. Wówczas to proboszcz przesyła do urzędu stanu cywilnego akt drugiej celebracji małżeństwa¹⁸.

Po dokonaniu wpisu aktu małżeństwa do akt urzędu stanu cywilnego kontrahenci są uważani przez prawo świeckie – ze wszystkimi skutkami prawnymi – jako małżonkowie od dnia zawarcia małżeństwa¹⁹.

4. Przypadki szczególne

Ten najobszerniejszy rozdział dokumentu KEI (nn. 36-53) został poświęcony szczególnym sytuacjom, przewidzianym zresztą – po większej części – przez kpk. Chodzi o następujące przypadki: małżeństwo nieletnich, małżeństwo ubieżwłasnowolnionych, dyspensa od przeszkody powinowactwa, małżeństwo (wyłącznie kanoniczne) wdowców i wdów, małżeństwo (wyłącznie kanoniczne) osób, którym prawo świeckie zabrania (czasowo) zawarcia małżeństwa, małżeństwo osób, które nie posiadają wiary lub notorycznie ją porzuciły albo są dotknięte karą kościelną, małżeństwo osób, które uprzednio zawarły już (ze sobą

¹⁵ Tamże (n. 25).

¹⁶ Tamże (nn. 25-28).

¹⁷ Tamże s. 14 (nn. 28-29).

¹⁸ Tamże (n. 33).

¹⁹ Tamże (n. 34).

lub z kimś innym) małżeństwo cywilne, małżeństwo osób, które nie mogą przedstawić dokumentu śmierci dawnego współmałżonka, małżeństwo tułaczy, małżeństwa mieszane, małżeństwo zawierane za granicą, małżeństwo obywateli włoskich mieszkających za granicą zawierane kanonicznie w Italii.

a) *małżeństwo nieletnich*

Biskupi stanowią normy prawne przede wszystkim w przedmiocie dyspensy od wieku, usankcjonowanej w kan. 1083 § 1 kpk. Dopuszczają więc możliwość udzielenia takiej dyspensy przez ordynariusza miejsca jedynie dla bardzo poważnych racji (*per ragioni gravissime*), po dokonaniu oceny wyników badania psychologicznego nupturienta, przeprowadzonego przez konsultanta w sprawach rodzinnych o inspiracji chrześcijańskiej lub przez zaufanego eksperta co do zdolności młodocianego do wyrażenia ważnej zgody małżeńskiej oraz do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, stosownie do kan. 1057 i kan. 1095 kpk²⁰. Ordynariusz miejsca obowiązany jest wyjaśnić zainteresowanym, ich rodzinom oraz wiernym, że racje natury społecznej i tradycji nie mogą same z siebie przesądzać o istnieniu bardzo poważnej przyczyny, wszak chodzi tu o zdobycie moralnej pewności co do trwałości małżeństwa, a poza tym kanoniczny związek małżeński nie uzyskuje w takim wypadku skutków cywilnych.

Co się zaś tyczy dyspensy od przeszkody wieku ustalonej – *ad licetatem* – przez KEI (18 lat dla obojga płci), stosownie do możliwości wynikającej z kan. 1083 § 2 kpk, to *Dekret* upoważnia ordynariuszy miejsca do jej udzielania jedynie dla poważnych racji (*in presenza di ragioni gravi*)²¹. Winien je przedstawić proboszcz zapewniając jednocześnie ordynariusza miejsca o dobrowolności decyzji nieletniego nupturienta oraz o jego dojrzałości psychofizycznej, po ewentualnym skonsultowaniu się z ekspertem o inspiracji chrześcijańskiej, zwłaszcza gdy wymaganego wieku nie osiągnie w najbliższym czasie.

Biskupi nie zezwalają w zasadzie na zawarcie małżeństwa kanonicznego przed uzyskaniem przez małoletniego stosownego zezwolenia sądu dla nieletnich, bez którego to zezwolenia niemożliwe jest dokonanie wpisu małżeństwa kanonicznego do akt urzędu stanu cywilnego²². Oznacza to, iż wspomniane

²⁰ „L'ordinario del luogo non conceda la dispensa dall' impedimento di età stabilito dal can. 1083, par. 1, se non per ragioni gravissime, dopo aver valutato le risultanze di un esame psicologico, compiuto da un consultorio familiare di ispirazione cristiana o da un esperto di fiducia, circa la capacità del minore di esprimere un valido consenso e di assumere gli impegni essenziali del matrimonio ai sensi dei cann. 1057 e 1095”. Tamże s. 15 (n. 36).

²¹ Tamże (n. 37).

²² Tamże.

zezwoleń sędowych stanowi wymóg do udzielenia dyspensy przez ordynariusza miejsca.

b) *małżeństwo ubezwłasnowolnionych cywilnie*

Małżeństwo kanoniczne osoby cywilnie ubezwłasnowolnionej z powodu choroby umysłowej nie może być autoryzowane przez ordynariusza miejsca, chyba że dla bardzo poważnej przyczyny i pod warunkiem, że nie zachodzi pewność moralna co do niezdolności tej osoby do ważnego powzięcia zgody, małżeńskiej i podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. Dla oceny owej zdolności podmiotu ordynariusz miejsca winien zasięgnąć opinii odpowiedniego konsultora o inspiracji chrześcijańskiej lub przynajmniej zaufanego biegłego²³.

c) *dyspensa od przeszkody powinowactwa*

Dekret apeluje, aby ordynariusze miejsc nie udzielali dyspensy od przeszkody powinowactwa w linii prostej, usankcjonowanej w kan. 1092 kpk, chyba że dla poważnych przyczyn, gdyż małżeństwo kanoniczne zawarte za dyspensą nie będzie mogło uzyskać skutków cywilnych (przeszkoda prawa cywilnego)²⁴.

d) *małżeństwo wdowców i wdów*

Zezwolenie na zawarcie małżeństwa wyłącznie kanonicznego przez osoby będące wdowcami lub wdowami, stwierdza dokument, może być udzielone przez ordynariusza miejsca dla słusznej przyczyny (*per giusta causa*), gdy osoby te są starsze wiekiem i rzeczywiście potrzebują pomocy. W innych wypadkach zezwolenie to może być udzielone wyłącznie dla poważnych racji oraz pod warunkiem, że strony będą prosić o uznanie skutków cywilnych takiego związku, gdy tylko ustaną przyczyny, dla których zostało udzielone zezwolenie, przy czym sami małżonkowie mają obowiązek zapewnić, w granicach możliwości, uznanie cywilne swego związku małżeńskiego mając na uwadze zarówno dobro dzieci, jak i względnie dobra wspólnej społeczności, której rodzina jest pierwszorzędną komórką²⁵.

²³ Tamże (n. 38).

²⁴ Tamże (n. 39).

²⁵ Tamże (n. 40).

- e) *małżeństwo (wyłącznie kanoniczne) osób,
którym prawo świeckie zabrania (czasowo) zawarcia małżeństwa*

W obszernym fragmencie referowanego rozdziału (nn. 41-44) prawodawca reguluje sprawę małżeństwa kanonicznego tych wszystkich, którym prawo włoskie zakazuje czasowo zawierania związku małżeńskiego. Dokument stanowi więc na wstępie, iż zezwolenie w takim wypadku na zawarcie wyłącznie małżeństwa kanonicznego może być udzielone przez ordynariusza miejsca jedynie dla poważnych przyczyn i z zastosowaniem należytych gwarancji. Ewentualne zezwolenie powinna poprzedzić konsultacja z proboszczem (albo z kapłanem, stosownie do kan. 564 kpk), który winien zagwarantować przygotowanie nupturientów do ślubu, przyjęcie wszelkiej odpowiedzialności za brak uznania cywilnego ich małżeństwa oraz troskę o takie uznanie, gdy tylko będzie ono możliwe²⁶.

Zarówno w wypadku błogosławienia małżeństwa wyłącznie kanonicznego wdowców czy wdów, jak i wszystkich pozostałych osób, o których wyżej była mowa, świadek urzędowy asystujący przy zawieraniu związku małżeńskiego obowiązany jest do odczytania stronom artykułów: 143, 144 i 147 kodeksu cywilnego oraz do sporządzenia aktu ślubu w dwóch oryginałach w celu zabezpieczenia możliwości podjęcia starań przez małżonków o dokonanie wpisu małżeństwa do akt urzędu stanu cywilnego, stosownie do art. 8, n. 1 uzupełnienia konkordatu z 18 II 1984 r.²⁷

- f) *małżeństwo osób, które nie posiadają wiary
lub porzuciły ją notorycznie albo są dotknięte karą kościelną*

Kierując się motywami pastoralnymi biskupi włoscy zwracają uwagę duszpasterzy na tych nupturientów, którzy prosząc o małżeństwo nie są w pełni dysponowani do przyjęcia tego sakramentu z wiarą. Polecają więc proboszczom, aby udzielili takim osobom duchowego wsparcia i skłonili je do refleksji, tak by mogli szczerze zaakceptować naturę, cele oraz istotne przymioty małżeństwa chrześcijańskiego.

Co się tyczy zaś nupturientów, którzy notorycznie porzucili wiarę lub pozostają w karze kościelnej, proboszcz obowiązany jest – poza wypadkiem konieczności – powstrzymać się od błogosławienia ich małżeństw przed uzyskaniem zezwolenia ordynariusza miejsca, stosownie do dyspozycji kan. 1071 § 1, nn. 4-5 kpk. Dokument przypomina jednocześnie, powołując się na kan. 1071

²⁶ Tamże s. 16 (n. 41).

²⁷ Tamże (n. 42).

§ 2 kpk, iż w takim wypadku obowiązuje złożenie rękojmi (przez stronę wierzącą). Słusznie biskupi zwracają przy tym uwagę na konieczność dokładnego zbadania każdego wypadku, wiele bowiem osób deklarując się jako niewierzący, nie dało żadnych publicznych i wyraźnych oznak porzucenia wiary katolickiej. W wypadku wątpliwości należy skonsultować się z ordynariuszem miejsca²⁸.

g) *małżeństwo osób, które uprzednio zawarły już związek cywilny (pomiędzy sobą lub z kimś innym)*

Dość dużo uwagi prawodawca poświęca sprawie małżeństw kanonicznych osób, które zawarły już wcześniej związki cywilne. Norma generalna w tym względzie mówi, iż – poza wypadkiem konieczności – ci wszyscy, którzy zawarli już małżeństwo cywilne nie mogą być dopuszczeni do zawarcia małżeństwa kanonicznego bez zezwolenia ordynariusza miejsca. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zostały zróżnicowane w zależności od czterech możliwych sytuacji.

Pierwsza sytuacja dotyczy małżeństwa kanonicznego osób, które zawarły związek cywilny pomiędzy sobą. Dokument podkreśla tu najpierw, że zawarcie ślubu kościelnego przez takie osoby nie może być uważane jako zwykłe unormowanie sytuacji faktycznej. Nupturientom należy zatem pomóc w zrozumieniu iż ich dotychczasowy status małżeński pozostawał w sprzeczności z prawem kościelnym. Niezbędne uzyskanie zezwolenia ordynariusza miejsca na zawarcie małżeństwa sakramentalnego ma przypomnieć, iż dla katolików (*per i cattolici*) nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem, stosownie do kan. 1055 § 2 kpk.

Jeśli jedna z osób trwających w związku cywilnym prosi o ślub kościelny, a druga odmawia ponownienia konsensu małżeńskiego w formie kanonicznej, proboszcz winien zastanowić się nad możliwością zwrócenia się o uważnienie w związku małżeństwa cywilnego, weryfikując warunki przewidziane w kan. 1163 § 1 kpk²⁹.

²⁸ „In concreto non è facile riconoscere il configurarsi della fattispecie del notorio della fede. Molte persone, anche se dichiarano di non riconoscersi più come credenti, non danno segni pubblici chiari e inequivocabili di abbandono della fede. E bene, tuttavia, che il parroco nel dubbio ricorra all'ordinario del luogo, il quale valuterà, caso per caso, se sia necessario esigere le procedure richiamate dal comma precedente”. Tamże s. 17 (n. 43).

²⁹ „Se uno solo dei coniugi sposati civilmente chiede il matrimonio canonico mentre l'altro si rifiuta di rinnovare il consenso nella forma canonica, il parroco esamini attentamente la eventualità di ricorrere alla domanda di sanazione in radice, verificando le condizioni previste dal can. 1163, par. 1”. Tamże (n. 44, 1).

Drugi wypadek odnosi się do prośby o małżeństwo tylko kanoniczne, zgłoszonej przez osobę (katolicką) kanonicznie i cywilnie wolną, która pragnie poślubić osobę katolicką, uprzednio związaną cywilnie, a aktualnie pozostającą w separacji i czekającą na rozwód. Ordynariusz miejsca, głosi *Dekret* może wówczas udzielić zezwolenia wyłącznie dla poważnych racji i w okolicznościach prawdziwie wyjątkowych. Konieczne jest przy tym zbadanie przez proboszcza, czy osoba oczekująca rozwodu swojego poprzedniego małżeństwa cywilnego nie zaciągnęła obowiązków wobec innych osób lub wobec dzieci i czy jest gotowa wypełnić je stosownie do kan. 1071 § 1, n. 3 kpk. Ponadto proboszcz powinien zaświadczyć o szczerości prośby stron o przyjęcie sakramentu małżeństwa, rozumianej jako jedynego i nieodwołalnego wyboru. Po uzyskaniu zezwolenia ordynariusza miejsca, proboszcz nie może przystąpić do błogosławienia małżeństwa przed przyjęciem zobowiązania nupturientów jak najszybszego uregulowania, gdy tylko to będzie możliwe, statusu zawieranego związku kanonicznego na forum cywilnym³⁰.

Trzecia sytuacja zachodzi wówczas, gdy osoba katolicka związana uprzednio małżeństwem cywilnym i następnie rozwiedziona pragnie zawrzeć małżeństwo kanoniczne z osobą wolną kanonicznie i cywilnie. Po zbadaniu okoliczności, o których była mowa w punkcie poprzednim oraz po uzyskaniu zezwolenia ordynariusza miejsca na zawarcie takiego związku, proboszcz może przystąpić do błogosławienia go, stosownie do dyspozycji *Dekretu*, przewidzianych w odniesieniu do zagwarantowania takiemu małżeństwu skutków cywilnych³¹.

Wreszcie czwarty przypadek, to prośba o zawarcie małżeństwa wyłącznie kanonicznego przez osobę kanonicznie wolną na skutek prawomocnego wyroku sądu kościelnego stwierdzającego nieważność małżeństwa lub dyspensy apostołskiej *super rato*. W sytuacji pierwszej prośba może być zrealizowana jedynie pod następującymi warunkami: 1. jest rzeczą pewną, że wyrok kanoniczny nie będzie mógł być wykonany – według porządku prawnego włoskiego – przez kompetentny trybunał apelacyjny; 2. zasadnie przewiduje się, że wyrok deklarujący jego wykonanie zapadnie w bardzo długim czasie, a istnieją poważne i pilne racje natury duszpasterskiej.

W wypadku natomiast dyspensy od małżeństwa zawartego, lecz niedopełnionego, gdy jest pewność, że jej udzielenie nie wywołuje skutków prawnych, prośba o małżeństwo kanoniczne może być przyjęta.

W obydwu wypadkach do ordynariusza miejsca należy uchylenie ewentualnych klauzul dołączonych do wyroku kanonicznego lub reskryptu udzielonej dyspensy *super rato* oraz udzielenie stosownych wskazań dotyczących zagwa-

³⁰ Tamże s. 18 (n. 44, 2).

³¹ Tamże (n. 44, 3).

rantowania także skutków cywilnych małżeństwa zawieranego w formie kanonicznej³².

h) *małżeństwo zawierane w wypadku domniemanej śmierci współmałżonka*

Związek kanoniczny małżonka zawierany na podstawie tzw. dekretu wdowieństwa (domniemanej śmierci dawnego współmałżonka) może być wpisany do akt urzędu stanu cywilnego jedynie wówczas, gdy został zawarty dopiero po wyroku cywilnym uznającym daną osobę za zmarłą, stosownie do art. 65 kodeksu cywilnego³³.

i) *małżeństwo tułaczy*

Dekret wymaga, w myśl kan. 1071 § 1, n. 1, zezwolenia ordynariusza miejsca na zawarcie małżeństwa przez tzw. tułacza. W celu zapobieżenia trudnościom rodzącym się z ustawicznego przemieszczania się tychże tułaczy, proboszcz rozpoczynający badanie przedślubne został zobowiązany do przygotowania nupturientów do małżeństwa, w odpowiednio wyznaczonym do tego czasie. W razie potrzeby proboszcz może prosić ewentualnie przez pośrednictwo kompetentnych urzędów kurii diecezjalnej, o współpracę kapłanów odpowiedzialnych za duszpasterstwo tułaczy a także innych zainteresowanych proboszczów³⁴.

j) *małżeństwa mieszane*

Bardzo doniosłe stwierdzenie podaje na wstępie ustawodawca przypominając, że „katolicy nie mogą zostać dopuszczeni do zawarcia małżeństwa z osobami ochrzczonymi niekatolikami ani z osobami nieochrzczonymi, które byłyby związane poprzednim węzłem z innym kontrahentem nie katolikiem, nawet wówczas gdy ten poprzedni węzeł został rozwiązany przez jakąś władzę religijną niekatolicką lub przez władzę cywilną, z zachowaniem kan. 1085 kpk³⁵.

W *Dekrecie* wymienia się następnie warunki, pod którymi możliwe jest uzyskanie dyspensy od przeszkody różnicy religii (kan. 1086 § 1 kpk) bądź

³² Tamże (n. 44, 4).

³³ Tamże (n. 45).

³⁴ Tamże s. 18-19 (n. 46).

³⁵ „I cattolici non possono essere ammessi al matrimonio con persone battezzate non cattoliche né con persone non battezzate che siano legate da precedente vincolo con altro contraente non cattolico, anche se il precedente vicolo fosse stato sciolto da qualche autorità religiosa non cattolica o civile, ostandovi il can. 1085”. Tamże s. 19 (n. 47).

zezwoleń ordynariusza miejsca na zawarcie małżeństwa z osobą ochrzczoneą niekatolicką (nie pozostającą w pełnej wspólnocie z Kościołem katolickim; kan. 1124 kpk), stosownie do kan. 1125 i kan. 1126 kpk: 1. złożenie rękojmi przez stronę katolicką; 2. poinformowanie drugiej strony o złożeniu rękojmi przez współkontrahenta; 3. pouczenie obydwu stron o naturze, celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczyć żadna ze stron; 4. odnośne deklaracje o zrealizowaniu pp. 1-3 powinny być okazane ordynariuszowi miejsca łącznie z prośbą o dyspensę lub zezwolenie³⁶.

Ponadto strona niekatolicka winna złożyć wobec proboszcza prowadzącego dochodzenie przedślubne specjalną deklarację stwierdzającą, iż nigdy nie zawierała żadnego małżeństwa. Z reguły takie oświadczenie powinno być potwierdzone na piśmie przynajmniej przez jednego odpowiedniego świadka, zwłaszcza należącego do rodziny strony niekatolickiej. Strona ochrzczoneą niekatolicką obowiązana jest poza tym przedstawić świadectwo swojego chrztu. Wymagania te, zaznaczają biskupi, nie są wyrazem braku zaufania do strony niekatolickiej, stanowią jedynie troskę ustawodawcy kościelnego o to, by upewnić się, czy nie istnieje przeszkoda związku małżeńskiego z kan. 1085 kpk.

W przypadku wątpliwości co do ważności chrztu nupturienta, dokument poleca zwracać się o dyspensę od przeszkody różnicy religii *ad cautelam*³⁷.

Gdy chodzi o przewidzianą w kan. 1127 § 2 kpk dyspensę od formy kanonicznej w odniesieniu do małżeństw mieszanych biskupi polecają, by kompetentny proboszcz wymagał od strony katolickiej – po zawarciu małżeństwa – odpowiedniego zaświadczenia o tym fakcie, tak aby mógł dokonać należącego zapisu w księdze małżeństw i w księdze ochrzczonych, stosownie do przepisu kanonów 1121 i 1122 kpk³⁸.

W odniesieniu do możliwości udziału szafarza akatolickiego w obrzędzie zawierania małżeństwa w świątyni katolickiej oraz udziału szafarza katolickiego w obrzędzie zawierania małżeństwa w obrzędzie niekatolickim dokument przypomina przepis kan. 1127 § 3 zakazujący stosowania „podwójnej” formy zawierania małżeństwa³⁹.

Dużą uwagę *Dekret* przywiązuje do odpowiedniego przygotowania przez duszpasterzy nupturientów zamierzających zawrzeć związek małżeński mieszany⁴⁰.

³⁶ Tamże s. 19-20 (n. 48).

³⁷ Tamże s. 20 (n. 49).

³⁸ Tamże s. 21 (n. 50).

³⁹ Tamże (n. 51).

⁴⁰ Tamże s. 21-22 (n. 52).

k) *małżeństwo zawierane za granicą oraz małżeństwo obywateli włoskich mieszkających za granicą, zawierane kanonicznie w Italii*

Prośba dotycząca zawarcia za granicą małżeństwa kanonicznego katolików włoskich mieszkających w Italii winna być przedstawiona ordynariuszowi miejsca. On z kolei, stosownie do prawa danego kraju, w którym będzie zawarte małżeństwo, winien wskazać obowiązującą procedurę.

Gdy chodzi natomiast o małżeństwo katolików włoskich mieszkających za granicą, dokument poleca zachowanie procedury „konkordatowej”. W tym celu proboszcz, który ma błogosławić małżeństwo, obowiązany jest zwrócić się w odpowiednim czasie do ordynariusza miejsca, by następnie móc udzielić zainteresowanym odpowiednich instrukcji⁴¹.

5. Separacja małżeńska

Wspólnotę kościelną prawodawca usilnie zachęca do niesienia pomocy małżonkom, tak aby mogli oni właściwie przeżywać swoje powołanie małżeńskie, o czym wspomina kan. 1063 kpk. W sposób szczególny pomoc taką należy świadczyć małżonkom którzy znaleźli się w trudnej sytuacji, o której traktują kanony: 1152 i 1153 (przyczyny do wystąpienia o separację). Należy dążyć wówczas do tego, by dany małżonek nie uciekał się do separacji, m.in. poprzez konsultacje i wsparcie go przez odpowiednich doradców życia rodzinnego o inspiracji chrześcijańskiej. Wolno jednak – stosownie do wymienionych kanonów – zwrócić się małżonkowi będącemu w trudnej sytuacji o separację⁴².

Z reguły sprawy separacyjne powinny być rozpoznawane przez sądy świeckie, z zachowaniem jednak prawa każdego małżonka do zwrócenia się do władzy kościelnej (w myśl kan. 1692 § 1 i kan. 1693-1696 kpk, gdy jest on związany jedynie kanonicznie lub gdy wymagają tego względy sumienia⁴³).

6. Sprawy o nieważność małżeństwa

W duchu duszpasterskim dokument stwierdza, iż wspólnota kościelna powinna wspomagać małżonków przeżywających trudności, w wypadkach zaś uzasadnionych należy zainteresowanych kierować do wystąpienia na drogę sądową o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Szczególne zadania spoczywają tutaj na proboszczach którzy – w wypadku potrzeby – mogą zasięgnąć opinii ekspertów.

⁴¹ Tamże s. 22 (n. 53).

⁴² Tamże (n. 54).

⁴³ Tamże (n. 55).

Także w duchu zatroskania duszpasterskiego biskupi usilnie zalecają, aby w kuriach diecezjalnych i przy trybunałach regionalnych ustanowić specjalne biuro konsultacyjne, do którego mogliby się zwracać wierni zainteresowani swoim ewentualnym procesem sądowym o nieważność małżeństwa, zwłaszcza w przypadkach bardziej skomplikowanych, z własnej inicjatywy lub na sugestię własnego proboszcza. Apeluje się zarazem w dokumencie, aby weryfikowanie ewentualnych przyczyn nieważności małżeństwa było wówczas dokonywane w sposób kompetentny i roztropny⁴⁴.

Biorąc pod uwagę dyspozycje kan. 1649 KPK, *Dekret* oznajmia, że KEI, po wysłuchaniu opinii oficjałów trybunałów regionalnych, wyda odpowiednie normy, których domaga się tenże kanon⁴⁵.

W trosce o właściwe funkcjonowanie trybunałów regionalnych biskupi diecezjalni zostali zobowiązani do dokładnego kwalifikowania odpowiednich kapłanów do podjęcia obowiązków sędziów i obrońców węzła małżeńskiego, stosownie do kanonów: 1420 § 4, 1421 § 3 i 1435 KPK. Do oficjałów zaś wymienionych trybunałów zostało skierowane polecenie ustanowienia – w myśl kan. 1490 KPK – odpowiednich patronów pozostających do dyspozycji zainteresowanych stron⁴⁶.

W odrębnym punkcie dokumentu przypomniano obowiązek trybunałów ferujących wyroki (lub dekrety) definitywne, dotyczące wykonania tychże orzeczeń; przypomniano także obowiązki ordynariusza miejsca (powiadomionego przez trybunał) w tym względzie, stosownie do kan. 1685 KPK. Zaznaczono jednocześnie, że uchylenie klauzuli towarzyszącej wyrokowi – zakazującej stronie małżeństwa bez konsultacji z ordynariuszem miejsca – należy do kompetencji tego ordynariusza, na terytorium którego dokonuje się badania przedślubnego, z zachowaniem innego ustalenia⁴⁷.

Doniosłą sprawą poruszoną w dokumencie jest polecenie skierowane do małżonków, których małżeństwo „konkordatowe”, (a więc kanoniczne ze skutkami także cywilnymi) zostało uznane – prawomocnym i wykonalnym wyrokiem trybunału kościelnego – za nieważne. Otóż są oni obowiązani do skierowania prośby do kompetentnego trybunału apelacyjnego (cywilnego) o uznanie wyroku na forum cywilnym, co jest możliwe w myśl art. 8, n. 2 uzupełnienia konkordatu z 18 II 1984 r. Obowiązek ten nie odnosi się do wiernych, którzy na forum cywilnym są stanu wolnego i zastosowanie procedury dla nadania

⁴⁴ Tamże s. 22-23 (n. 56).

⁴⁵ Tamże s. 23 (n. 57).

⁴⁶ Tamże (n. 58).

⁴⁷ Tamże s. 24 (n. 59).

skutków cywilnych wyrokowi kościelnemu niosłoby ze sobą poważną niedogodność⁴⁸.

W celu złożenia prośby przez zainteresowanych o nadanie skutków cywilnych wyrokowi kanonicznemu stwierdzającemu nieważność małżeństwa, trybunał kościelny, który wydał definitywny i podlegający wykonaniu wyrok, obowiązany jest przesłać zainteresowanym dekret o wykonalności wyroku, otrzymany z Sygnatury Apostolskiej⁴⁹.

Wierni którzy otrzymali z trybunału apelacyjnego powiadomienie o uznaniu wyroku kanonicznego, (stwierdzającego nieważność małżeństwa) na forum cywilnym, obowiązani są przesłać kopię tego dokumentu ordynariuszowi miejsca, aby ten ostatni mógł polecić dokonanie adnotacji w księgach parafialnych⁵⁰.

7. Dyspensa od małżeństwa zawartego, lecz niedopełnionego

Uznając sytuację małżonków, w której mogą się ubiegać o dyspensę *super rato*, biskupi polecają kuriom diecezjalnym i trybunałom regionalnym świadczenie analogicznej pomocy konsultacyjnej, jak w sprawach o nieważność⁵¹.

Dekret wskazuje na wstępie, do kogo należy kierować petycję o dyspensę (stosownie do kan. 1699 § 1 kpk) i kto prowadzi proces⁵². Następnie przypomina kan. 1706 kpk o wykonaniu reskryptu papieskiego⁵³, wreszcie stuuuje, iż kompetentnym ordynariuszem miejsca do uchylania klauzuli dołączonej do reskryptu dyspensy (zakazującej stronie zawarcia nowego małżeństwa bez konsultacji z ordynariuszem miejsca) jest ordynariusz tego terytorium, na którym przeprowadza się badanie przedślubne poprzedzające zawarcie nowego związku⁵⁴.

III. UWAGI KOŃCOWE

Zaprezentowany Dekret KEI, stanowiący owoc żmudnej pracy Komisji Prawnej Episkopatu i jej ekspertów, z jednej strony uzupełnia odnośne normy kpk, powierzające prawu partykularnemu bliższe unormowanie szeregu instytucji

⁴⁸ Tamże (n. 60).

⁴⁹ Tamże (n. 61).

⁵⁰ Tamże (n. 62).

⁵¹ Tamże s. 24-25 (n. 63).

⁵² Tamże s. 25 (n. 64).

⁵³ Tamże (n. 65).

⁵⁴ Tamże (n. 66).

prawa małżeńskiego, z drugiej zaś stanowi niezbędną aplikację postanowień dotyczących małżeństwa „konkordatowego”, zawartych w uzupełnieniu paktów laterańskich z 1929 r. pochodzącym z 18 II 1984 r.

Samo postępowanie legislacyjne obejmujące wiele etapów, łącznie z dwiema interwencjami, (dotyczącymi tzw. rozpoznania) Stolicy Apostolskiej, można uznać za sprawne, choć inicjatywa ustawodawcza została podjęta – wydaje się – niezbyt wcześnie.

Źródłami *Dekretu* są przede wszystkim normy kpk Jana Pawła II oraz uzupełnienie konkordatu z 18 II 1984 r. Poza tym nawiązano kilkakrotnie do adhortacji apostolskiej papieża Jana Pawła II *Familiaris consortio* z 1981 r., do Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary (*Ut notum est*) z 1973 r., do dokumentu KEI *Ewangelizacja i sakrament małżeństwa* z 1975 r., do dokumentu tejże Konferencji *Duszpasterstwo rozwiedzionych i ponownie związanych małżeństwem (cywilnym) oraz o tych, którzy pozostają w sytuacjach małżeńskich nieuregulowanych lub trudnych* z 1970 r., do listu Sekretarza Stanu do przewodniczącego KEI z 6 V 1983 r. (w sprawie *gratuitum patrocinium*).

Redakcja dokumentu jest ze wszech miar poprawna, może tylko niekiedy (np. w rozdziale o dyspensie apostolskiej *super rato*) zbędnie powtarza się dyspozycje kpk. Zaletą tekstu jest cytowanie odnośnych kanonów kodeksowych. Poprawna wydaje się również struktura *Dekretu*, choć rozdział V „Casi particolari” można było podzielić na podrozdziały (co uczyniono dla większej przejrzystości – w niniejszej prezentacji).

Co się tyczy samych dyspozycji prawnych powziętych przez biskupów włoskich, to należy powiedzieć, że zostały sformułowane trafnie, i zapewne też w sposób adekwatny do warunków włoskich. Nie sposób więc nie rozumieć ustawodawcy partykularnego, gdy np. jako regułę przyjmuje zawieranie przez katolików małżeństwa wyłącznie w formie kanonicznej, tak jednak by związek taki wywoływał skutki cywilne.

Dokument wykazuje w wielu sprawach dużą ostrożność, np. odnośnie do dochodzenia co do stanu wolnego nupturienta, który po ukończeniu 16 lat przebywał ponad rok w innej diecezji lub nupturienta – tułacza, odnośnie do małżeństwa katolika z osobą, która notorycznie porzuciła wiarę katolicką, czy odnośnie do małżeństwa wdowców i wdów.

Wiele dyspozycji *Dekretu* można uznać za oryginalne, m.in.: polecenie przyjęcia bierzmowania dopiero po zawarciu małżeństwa kanonicznego przez osoby, które uprzednio pozostawały ze sobą bez sakramentu małżeństwa; zwracanie uwagi na potrzebę konsultacji z ekspertami (o orientacji chrześcijańskiej) w wypadkach wątpliwych; określenie warunków do ewentualnego uzyskania dyspensy od przeszkody wieku (kodeksowej); usiłowanie zreflektowania nad swoim dotychczasowym postępowaniem nupturientów, którzy zawarli ze sobą jedynie

związek małżeński cywilny, a następnie pragną zawrzeć małżeństwo sakramentalne; usilne zalecenie tworzenia punktów konsultacyjnych przy kuriach diecezjalnych i trybunałach regionalnych (w sprawach małżeńskich).

Warto odrębnie podkreślić pogłębione spojrzenie ustawodawcy partykularnego na ducha i literę kan. 1071 kpk (zezwoleń ordynariusza miejsca). Z pełnym więc uznaniem wypada odnieść się tu m.in. do zdecydowanego zakazu zawierania – bez zezwolenia ordynariusza miejsca – małżeństwa kanonicznego gdy nie będzie ono uznane na forum cywilnym (kan. 1071 § 3 kpk).

Należy wreszcie zauważyć inny, bardzo doniosły walor dokumentu Episkopatu włoskiego: jego rzucający się w oczy wymiar duszpasterski. Charakter jurydyczny *Dekretu* nie pozbawił go jakże znaczącego aspektu duszpasterskiego. Przebija on szczególnie w rozdziałach dotyczących przygotowania do małżeństwa i kanonicznego dochodzenia przedślubnego, przypadków szczególnych, separacji małżonków, spraw o nieważność małżeństwa,

Niewątpliwie *Dekret* generalny KEI w przedmiocie małżeństwa kanonicznego może stanowić pożyteczny i interesujący punkt odniesienia dla wielu innych analogicznych aktów normatywnych, wydanych przez wiele Konferencji Biskupów m.in. dla Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do małżeństwa w Kościele katolickim z 5 IX 1986 r.

DECRETO GENERALE DELLA CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA
SUL MATRIMONIO CANONICO DEL 5 NOVEMBRE 1990

(la prova della presentazione)

S o m m a r i o

Con la data del 5 novembre 1991 è stato promulgato dal presidente della Conferenza Episcopale Italiana il *Decreto generale* (ved. can. 29 del cjc) della stessa Conferenza sul matrimonio canonico, entrato in vigore il 17 febbraio 1991. Il documento da vere e proprie disposizioni legislative integrando la normativa del codice del 1983, che affida alle Conferenze Episcopali le determinazioni di diversi aspetti della disciplina matrimoniale. Esso, inoltre, dà applicazione alle norme sul matrimonio „concordatario” fissate nell’Accordo di revisione del Concordato del 18 febbraio 1984.

Nella presentazione del *Decreto* della CEI si indica la preparazione del documento, la sua struttura e il suo carattere. In seguito vengono presentate le norme giuridiche del *Decreto* inserite in otto capitoli: obbligo di celebrare il matrimonio canonico con effetti civili, preparazione al matrimonio canonico con effetti civili, effetti civili del matrimonio canonico, celebrazione del matrimonio canonico e trascrizione per gli effetti civili, casi particolari, separazione coniugale, cause di nullità matrimoniale, dispensa dal matrimonio rato e non consumato.

L'analisi del *Decreto* della CEI permette di osservare che sia il suo valore giuridico sia quello pastorale dovrebbero farlo un efficace strumento giuridico-pastorale del rinnovamento della disciplina matrimoniale canonica in Italia.